

Υπόμνημα μη κυβερνητικών/μη κερδοσκοπικών οργανώσεων προς το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων σχετικά με τις Δομές Υποστήριξης του Εκπαιδευτικού Έργου

Με αφορμή την δημοσίευση αρχικού κειμένου προς διαβούλευση σχετικά με τις νέες Δομές Υποστήριξης του Εκπαιδευτικού Έργου, στο τμήμα που μας αφορά, ως οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, δηλαδή μη κυβερνητικές, μη κερδοσκοπικές οργανώσεις που επί δεκαετίες παρουσιάζουμε αξιόλογο έργο στο πεδίο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και τώρα στο πεδίο της Εκπαίδευσης για την Αειφορία, έχουμε να διατυπώσουμε τις σκέψεις και τις προτάσεις μας ως ακολούθως:

Προοίμιο

Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, δηλαδή οι μη κυβερνητικές, μη κερδοσκοπικές οργανώσεις εν γένει ΜΚΟ, συμβάλουν μέσα από τη δράση τους σε μια πιο δημοκρατική και πιο δίκαιη κοινωνία. Ως μη κερδοσκοπικές οργανώσεις που λειτουργούν με διακριτό νομικό πλαίσιο έχουν στόχο το κοινό καλό. Τις χαρακτηρίζει ο εθελοντισμός στο πλαίσιο ενός πολύμορφου και δυναμικού συστήματος όπου η ατομική ολοκλήρωση συναντιέται με τη συλλογική ευημερία.

Οι ΜΚΟ που ασχολούνται με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση/Εκπαίδευση για την Αειφορία (Π.Ε./Ε.Α.) αποτελούν ένα πολύ σημαντικό και ισχυρό τμήμα της κοινωνίας των πολιτών. Η δράση τους ανταποκρίνεται άμεσα στις ανάγκες της κοινωνίας, καθώς έχουν την ικανότητα να φτάνουν εκεί που το Κράτος δυσκολεύεται ή αποτυγχάνει. Έχουν τεράστια συσσωρευμένη γνώση και εμπειρία, και θα πρέπει να αποτελούν βασικό συμβουλευτικό εταίρο στην εκπόνηση εθνικών στρατηγικών για το περιβάλλον, την αειφόρο ανάπτυξη, τη διεθνή συνεργασία, την ΠΕ/ΕΑ κ.λπ.

Σύντομη αποτίμηση της συνεισφοράς της Π.Ε./Ε.Α. στην εκπαίδευση

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε.) στην Ελλάδα ενώ ξεκίνησε τη δεκαετία του 1980, άνθισε μέσα στη δεκαετία του 1990 χάρις στο πάθος των εκπαιδευτικών της τάξης αλλά και τη γνώση και εμπειρία των ΜΚΟ, οι οποίες σε συνεργασία με πανεπιστημιακούς παρήγαγαν το πρώτο εκπαιδευτικό υλικό, πολύτιμο εργαλείο για τους εκπαιδευτικούς που υλοποιούσαν προγράμματα Π.Ε. Από τους εκπαιδευτικούς αυτούς προέκυψαν τα πρώτα στελέχη της Π.Ε. δηλ. οι Υπεύθυνοι Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Υπ. Π.Ε.), δηλαδή των στελεχών που κατ' εξοχήν προσπάθησαν και κατόρθωσαν αυτά τα 25 χρόνια να διαδώσουν και να εμπεδώσουν την Π.Ε. σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, υποστηρίζοντας τους μάχιμους εκπαιδευτικούς στο έργο τους. Την περίοδο αυτή υλοποιήθηκαν χιλιάδες σχολικά προγράμματα και ενεπλάκησαν χιλιάδες εκπαιδευτικοί με την Π.Ε., ενώ δημιουργήθηκε και η πρώτη μαγιά στα Πανεπιστήμια με τα πρώτα μεταπτυχιακά και διδακτορικά στο πεδίο της Π.Ε.

Ένας ακόμη υποστηρικτικός θεσμός της Π.Ε. είναι και τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΚΠΕ) τα οποία δημιουργήθηκαν στα μέσα της δεκαετίας του 90 με πολύ καλές προοπτικές. Όμως, η ανάπτυξή τους έγινε με καθαρά πελατειακά κριτήρια και γι αυτό το λόγο εξαπλώθηκαν άναρχα χωρίς καμία στρατηγική και σχεδιασμό. Παρόλα αυτά, έχουν στο ενεργητικό τους αξιόλογο έργο με παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού, δίκτυα Π.Ε. και επιμορφωτικό έργο για τους εκπαιδευτικούς.

Η Π.Ε. εμβολίασε θετικά το εκπαιδευτικό σύστημα με πλήθος διαφορετικών διδακτικών πρακτικών και μεθοδολογιών, με την εισαγωγή της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου διδασκαλίας, με τον εμπλουτισμό των διδακτικών αντικειμένων με θέματα περιβαλλοντικά, με τη συμμετοχή εκατοντάδων χιλιάδων μαθητών σε προγράμματα περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης, με τεράστιο αριθμό επιμορφωτικών δράσεων για εκπαιδευτικούς, με πλήθος συνεδρίων και συμποσίων που εμπλούτισαν τη φιλολογία της Π.Ε., με πλήθος συνεργασιών μεταξύ σχολείων, Πανεπιστημίων, ΜΚΟ, άλλων φορέων κρατικών ή και ιδιωτικών, με την παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού σε μεγάλο αριθμό επιστημονικών πεδίων που γειτνιάζουν με την προστασία του περιβάλλοντος, με το άνοιγμα των σχολείων στις τοπικές κοινωνίες, με την συμμετοχή εκπαιδευτικών και μαθητών σε Ευρωπαϊκά προγράμματα.

Εκπαίδευση για την Αειφορία -Αειφόρο Σχολείο

Στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης για την Αειφορία, το σχολείο καλείται να λειτουργήσει ως φορέας αλλαγής, εισάγοντας την Ολιστική Σχολική Προσέγγιση προς την αειφορία, αφού πρώτα το ίδιο αποτελέσει το αντικείμενο της αλλαγής αυτής. Θα πρέπει να ενσωματώνει διαρκώς τις αρχές της αειφορίας στο πλαίσιο πραγματικών και ουσιαστικών καταστάσεων, καλύπτοντας τη διάσταση που υπάρχει ανάμεσα σε αυτό που διδάσκει και σε αυτό που εφαρμόζει. Συνεπώς είναι αναγκαίος ο προσανατολισμός του σύγχρονου σχολείου προς τις αρχές, τις αξίες, και τις πρακτικές της αειφορίας, οι οποίες θα διαπερνούν το παιδαγωγικό, το κοινωνικό και το περιβαλλοντικό πεδίο της λειτουργίας του. Το αειφόρο σχολείο, με την ολιστική σχολική προσέγγιση, ήλθε ως η εκπαιδευτική απάντηση στο αίτημα της αειφορίας. Είναι ένα σχολείο του οποίου η οργάνωση και η λειτουργία είναι σύμφωνες με τις αρχές και τις αξίες της αειφορίας (πολιτικής, πολιτιστικής, οικολογικής, οικονομικής, ατομικής).

Η έννοια του «αειφόρου σχολείου» τοποθετείται σε ένα συνεχές από το ανοικτό πράσινο που αντιστοιχεί στο συντηρητικό, στο σκούρο πράσινο του φάσματος που αντιστοιχεί στο ριζοσπαστικό. Στο ανοικτό πράσινο το σχολείο υιοθετεί μέτρα φιλικά προς το περιβάλλον, τα οποία όμως δεν αποτελούν αμφισβήτηση του status quo, αντίθετα το υποστηρίζουν. Στο σκούρο πράσινο άκρο το σχολείο υιοθετεί την ολιστική προσέγγιση στην αειφορία, περιλαμβάνοντας την αμφισβήτηση προς τα επικρατούντα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης, προς τις κυρίαρχες αξίες της καταναλωτικής κοινωνίας, προς την κυρίαρχη κατανομή της εξουσίας και των οικονομικών πόρων, ενώ ταυτόχρονα, αμφισβητεί και τις δεσπόζουσες αξίες του σχολείου.

Παρατηρήσεις επί του νέου θεσμικού/ Προτάσεις

Παρατηρήσεις

Οι παρατηρήσεις μας αφορούν την πρόταση (προσχέδιο) αναθεώρησης του θεσμικού πλαισίου της Π.Ε./Ε.Α. στην Ελλάδα, όπως δόθηκε στη δημοσιότητα από το Υπουργείο Παιδείας. Διαπιστώνουμε:

- Την απουσία κάθε αναφοράς στο σχολείο, όπου λαμβάνει χώρα η Π.Ε./Ε.Α. και στους εκπαιδευτικούς που (μόνοι αυτοί) υλοποιούν τον θεσμό με τους μαθητές.
- Την απουσία πρόβλεψης για υποστήριξη, κάθε μορφής, προς τους εκπαιδευτικούς που υλοποιούν τα σχετικά προγράμματα, είτε στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης (στο Δημοτικό), είτε στο πλαίσιο του ωρολογίου προγράμματος (ΕΠΑΛ-ΣΔΕ), είτε εκτός ωρολογίου προγράμματος (Γυμνάσια και Λύκεια). Κάποιες πρόνοιες που υπήρχαν παλιότερα (συμπλήρωση ωραρίου) έχουν καταργηθεί με τα μνημόνια.
- Την απουσία προτεραιοτήτων και παραδοχών, στόχων και χρονοδιαγράμματος εφαρμογής του νέου θεσμικού πλαισίου.
- Την παράλειψη οποιασδήποτε αναφοράς στη συνεργασία με επιστημονικούς φορείς και με την κοινωνία των πολιτών (ΜΚΟ), που είναι βασική αρχή της αειφορίας.
- Η αλλαγή του θεσμικού πλαισίου συνδυάζεται με την κατάργηση του πλέον υποστηρικτικού θεσμού που υπήρξε για την Π.Ε., του θεσμού του Υπεύθυνου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και όχι με την αναβάθμιση ή την αναπλαισίωση της Π.Ε./Ε.Α. στο πλαίσιο της εισαγωγής του αειφόρου σχολείου, όπως αναμενόταν.

Προτάσεις

Στο επίπεδο του σχολείου

- Να αναγνωριστεί, να αναδειχθεί και να υποστηριχθεί με ποικίλους τρόπους η προσφορά των μαχόμενων εκπαιδευτικών στην Π.Ε. και τώρα στην Εκπαίδευση για την Αειφορία. Η αναγνώριση αυτή μπορεί να λάβει διαφορετικές μορφές, εφόσον γίνεται αποδεκτό από όλους, πως η καρδιά (και) της Εκπαίδευσης για την Αειφορία χτυπά μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας.

Προτείνουμε να θεσμοθετηθεί τακτική επιμόρφωση εκπαιδευτικών και στελεχών στην Ε.Α. σε συνεργασία με Πανεπιστήμια και ΜΚΟ που έχουν εμπειρία στο πεδίο.

- Η Π.Ε./Ε.Α. πρέπει να αποτελέσει μέρος των ωρολογίων προγραμμάτων όλων των σχολείων. Προτείνεται η εισαγωγή της μέσω της Ευέλικτης Ζώνης, η οποία θα πρέπει να επεκταθεί σε όλη την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, για ένα δίωρο κάθε βδομάδα. Αυτό υποστηρίζει την αυτονομία του σχολείου και το άνοιγμά του στην κοινωνία με συστηματικό τρόπο.

Σε Τοπικό/Περιφερειακό επίπεδο.

- Σε κάθε **ΚΕΣΥ** να οριστεί τουλάχιστον ένας **Σύμβουλος Εκπαίδευσης για την Αειφορία** (Σ.Ε.Α), με αρμοδιότητα την υποστήριξη των εκπαιδευτικών που υλοποιούν σχέδια δράσης-προγράμματα Ε.Α. στα σχολεία. Σε κάθε **ΠΕΚΕΣ** να οριστεί ένας **Συντονιστής Εκπαίδευσης για την Αειφορία** με αντίστοιχο βιογραφικό, και αρμοδιότητα τον συντονισμό των σχολικών δράσεων και προγραμμάτων Ε.Α. σε επίπεδο Περιφέρειας.

Σε Εθνικό επίπεδο

- Προτείνουμε την ίδρυση **Εθνικού Συμβουλίου Εκπαίδευσης για την Αειφορία (ΕΣΕΑ)**.
Αρμοδιότητες: Εισήγηση προς τον Υπουργό για τη χάραξη εθνικής στρατηγικής, πλαίσιο εκπαιδευτικής πολιτικής, επιμόρφωσης και αξιολόγησης των θεσμών. Μέλη: Στελέχη του Υπουργείου, Πανεπιστημιακοί από το επιστημονικό πεδίο της ΕΑ, μέλη αναγνωρισμένων ΜΚΟ με έργο στην ΕΑ, στελέχη της ΕΑ, εκπαιδευτικοί με σημαντική πείρα και γνώση του αντικειμένου.
- Θεωρούμε απαραίτητο να εναρμονιστεί το καθεστώς εκπόνησης προγραμμάτων και σχεδίων δράσης των σχολείων με το Παγκόσμιο Πρόγραμμα Δράσης –GAP (συνεργασίες, επιστημονική και υλική υποστήριξη, συνέργειες, θεματολογία, στοχοθεσία)
- Προτείνουμε να υπάρξει ρητή πρόβλεψη για σταθερή συνεργασία των Συμβούλων Εκπαίδευσης για την Αειφορία και των σχολείων με τα ΑΕΙ και την κοινωνία των πολιτών (ΜΚΟ).

Επιπλέον:

- Ζητάμε να καταργηθεί ο υποχρεωτικός συντονισμός των Δικτύων Π.Ε. που έχουν ιδρύσει οι ΜΚΟ από στελέχη του Υπουργείου Παιδείας, εφόσον η λειτουργία τους, το πρόγραμμά τους και ο σχεδιασμός τους έχουν ήδη εγκριθεί από το Ι.Ε.Π.
- Πιστεύουμε ότι δεν είναι απαραίτητη η έκδοση ετήσιας Υπουργικής Εγκυκλίου για την υλοποίηση των προγραμμάτων, διότι χάνεται πολύτιμος χρόνος. Εν πάση περιπτώσει, αν θεωρείται απαραίτητη, αυτή να φτάνει στα σχολεία πριν την έναρξη του σχολικού έτους.
- Πιστεύουμε ότι αρκεί η εφάπαξ έγκριση των προγραμμάτων των ΜΚΟ και άλλων φορέων από το ΙΕΠ.

Οι Οργανώσεις

Αειφόρουμ	
ANIMA	

Δίκτυο ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ SOS	
Ecocity	
Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού	
Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης	
Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία	
Μεσογειακό Γραφείο Πληροφόρησης (MIO-ECSDE)/ Δίκτυο MEdIES	
WWF Ελλάς	

Παράρτημα

Ο ρόλος των ΜΚΟ και η προσφορά τους στην Π.Ε.

Οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην ΠΕ /ΕΑ στην Ευρώπη και ιδιαίτερα στην Ελλάδα. Έχει αποδειχθεί ότι είναι πολύ αποτελεσματικές στην παροχή υψηλού επιπέδου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης /Εκπαίδευσης για την Αειφορία (ΠΕ/ΕΑ) και οι προσπάθειές τους είναι κατά κανόνα ευπρόσδεκτες από τις κυβερνήσεις. Η Διάσκεψη για το Ανθρώπινο Περιβάλλον στη Στοκχόλμη (1972) και η Διάσκεψη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (UNCED-1992) είναι δύο μόνο παραδείγματα της συνεργατικής αυτής σχέσης που έχει αποφέρει σημαντικά οφέλη τόσο για τα κράτη, όσο για τις κοινωνίες αλλά και για τα ίδια τα Ηνωμένα Έθνη (ΟΗΕ). Στην Ελλάδα η Διακυβερνητική της Θεσσαλονίκης (1997) η οποία οργανώθηκε με πρωτοβουλίες ορισμένων ΜΚΟ σε συνεργασία με το κράτος, εκτός των πολλαπλών ωφελειών που προσέφερε στη χώρα μας, συνέβαλε αποφασιστικά για την εξέλιξη της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σε Εκπαίδευση για την Αειφορία ή Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη. Η Δεκαετία της UNESCO για την

ΠΕ/ΕΑ αποτέλεσε κομβική περίοδο για να αξιολογηθεί η δράση και η προσφορά των ΜΚΟ στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, στις δεκάδες χιλιάδες μαθητές και στους εκπαιδευτικούς.

Οι ΜΚΟ εγκαίρως προσανατολίστηκαν στην τυπική, άτυπη και μη τυπική εκπαίδευση στο πεδίο της Π.Ε./Ε.Α. Στην Ελλάδα οι δράσεις των ΜΚΟ επικεντρώθηκαν στην κάλυψη βασικών αδυναμιών και ελλείψεων που αφορούσαν την εφαρμογή της ΠΕ /ΕΑ στην Ελλάδα, όπως αυτή είχε οριοθετηθεί από τα βασικά Συνέδρια της Τιφλίδας, της Μόσχας και του Βελιγραδίου. Ειδικότερα, έριξαν το βάρος της προσπάθειάς τους στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, στο σχεδιασμό και στην παραγωγή παιδαγωγικού υλικού, στην προώθηση καινοτόμων παιδαγωγικών μεθόδων, στην υποστήριξη της επιστημονικής έρευνας και στη διενέργεια επιστημονικών συνεδρίων και Συμποσίων. Υπάρχουν πολλές θετικές αναφορές στην Παγκόσμια Διάσκεψη της UNES O για την Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη στην Ναγκόγια το 2014.

Επιγραμματικά μπορούμε να παραθέσουμε στοιχεία της συμβολής των ΜΚΟ στην ΠΕ/ΕΑ στην Ελλάδα:

- **Παραγωγή Εκπαιδευτικού υλικού:** Τα πρώτα εκπαιδευτικά υλικά παράχθηκαν από ΜΚΟ.
- **Σεμινάρια Επιμόρφωσης εκπαιδευτικών**
- **Συνέδρια Διεθνή-Εθνικά και Τοπικά:** Το μεγάλο Συνέδριο της Θεσσαλονίκης (UNESCO /Ελληνική Κυβέρνηση) κα.
- **Δίκτυα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Διεθνή και Εθνικά**
- **Περιβαλλοντική Ενημέρωση και Ευαισθητοποίηση**
- **Καινοτόμες παιδαγωγικές προσεγγίσεις**
- **Υποστήριξη των θεσμοθετημένων δομών του ΥΠΠΕΘ**
- **Οικονομική στήριξη προγραμμάτων και δικτύων**